

Paula Vermeyden (Universiteit van Amsterdam)

**EEN LUSTIGE WEDUWE OP FRODA:
HET VERHAAL VAN BJORN EN THURID IN DE EYRBYGGJA SAGA.**

In de *Eyrbyggja Saga* staan behalve de in het laatste hoofdstuk nadrukkelijk genoemde Thórsnesingar, Alptfirdingar en Eyrbyggjar ook de bewoners van Fróda soms centraal. Fróda, een hoeve op Noordwest-Snæfellsnes, wordt in de saga achtereenvolgens bewoond door Thórbjörn digri -een afstammeling van de man die er het land in bezit nam-, Thórod skattkaupandi -de man die Thórbjörns weduwe trouwt- en Kjartan, zoon van Thórod, of, naar de saga op velerlei wijze aanduidt, van Björn Breidvíkingakappi.

In drie deelverhalen spelen de gebeurtenissen zich rond de hoeve af: in het begin van de saga in de zg. Máhlídingamál, een conflict tussen Thórbjörn digri en de bewoners van het nabij gelegen Mávahlíd, in de loop waarvan Thórbjörn gedood wordt (XVI-XXV); tegen het einde van de saga, als zich op de hoeve een ernstig geval van spokerij voordoet, dat o.a. aan Thórod skattkaupandi het leven kost (L-LV), en ten slotte is er het verhaal over de ongeoorloofde betrekkingen tussen Björn Asbrandsson van Breidavík en de jonge weduwe van Thórbjörn, later de echtgenote van Thórod skattkaupandi, Snorri's halfzuster Thurid Barkardóttir. Dit verhaal wordt over de hele saga verspreid verteld. Beiden worden voor de eerste maal in XV genoemd en voor de laatste maal in LXIV. Daartussen liggen vermeldingen en scènes in XXII, XXIX, XL en XLVIII.

Zoals bekend verondersteld moge worden vertelt de saga een aantal verhalen die zich, op één na, afspelen op Noord-Snæfellsnes en waarin bijna altijd een rol gespeeld wordt door de Thórsnesing Snorri godi.¹ In een groot aantal van de verhalen staat een conflict tussen machtige heren centraal dat een afsluiting vindt op het plaatselijke thing van Thórsnes, o.a. de Máhlídingamál, het conflict tussen Snorri en Vigfús, het conflict tussen Arnkel en de zonen van Thorbrand, de conflicten tussen de zonen van Thorbrand en de Eyrbyggjar, de problemen na de dood van Styr en het verhaal van Ospak. Naast deze conflict-gebonden verhalen en soms ook in een dergelijk verhaal opgenomen vin-

den we andere elementen die de indruk wekken dat geprobeerd is alle bekende ingrediënten van een spannende, niet-fantastische saga in het verhaal te verwerken: in de *Máhlídingamál* is een geval van tovenarij opgenomen; in XXV en XXVIII vinden we een verhaal over mensen met meer dan normale kracht; in XXIV, L-LV en LXIII worden traditionele en minder traditionele spookgeschiedenissen verteld; het verhaal van Ospak geeft voorbeelden van piraterij.

Ook in het verhaal van Björn en Thurid herkent men een bekend ingrediënt. Als we dit verhaal losmaken uit de context van de saga vertoont het overeenkomsten met een zg. skaldensaga, een liefdesgeschiedenis waarin ongeoorloofde betrekkingen tussen een man, meestal een skald, en de vrouw van een ander beschreven worden.² De vrouw is door omstandigheden (met of buiten de schuld van de skald) de vrouw van die ander geworden, waardoor naast de liefde van de skald voor de vrouw ook en vooral de rivaliteit tussen de skald en de andere man centraal komt te staan, vaak met tragische afloop voor de skald (zo bv. in de *Bjarnar saga Hítdeelakappa*, de *Gunnlaugs saga* en in de bij dit type saga's aansluitende *Laxdoela saga*).

Het verhaal van Björn en Thurid in de *Eyrbyggja*³ vertoont een aantal elementen die in vrijwel iedere skaldensaga voorkomen, zoals:

- 1 Ongewenste bezoeken van de jonge man aan de vrouw. (XXII, XXIX)
- 2 De echtgenoot van de vrouw overvalt de minnaar vanuit een hinderlaag, daartoe door anderen aangezet. In het hierop volgende gevecht moet hij het tegen de minnaar afleggen. De ophitsers worden gedood (XXIX). Aan de hinderlaag-scène gaat vooraf een scène tussen vrouw en minnaar, waarin de vrouw hem waarschuwt tegen de afwezige echtgenoot. (XXIX)
- 3 De vrouw krijgt een kind, dat waarschijnlijk van de minnaar is. (XXIX, XXXIX)
- 4 De echtgenoot probeert de minnaar door tovenarij uit te (laten) schakelen, maar deze weet te overleven. (XXXIX)
- 5 De minnaar moet het land verlaten en sterft in den vreemde. (XLVII, LXIV)
- 6 Verschillende scènes worden opgesierd met strofen van de skald. (XXIX, XXXIX)

Al deze elementen vinden we in een of meer skaldensaga's:

- 1) vinden we in bijna alle skaldensaga's, 2) o.a. in de *Bjarnar saga Hítdeela-kappa* en in de *Kormáks saga*, 3) in de *Bjarnar saga*, 4) in de *Kormáks saga*, 5) in de *Hallfredar saga* en in de *Kormáks saga* en 6) overal.

Skaldensaga's kennen echter ook een aantal min of meer vaste bestanddelen die in het verhaal van Björn en Thurid ontbreken, als bv. een verhaal dat

motiveert waarom de skald zijn geliefde niet huwen kan of wil of de meestal kleurige beschrijving van de buitenlandse reizen van de skald, waarbij hij aan koningshoven schittert. In skaldensaga's wordt ook veel aandacht besteed aan de verhouding tussen de skald en zijn rivaal: er zijn woordenwisselingen, plagerijen over en weer, hinderlagen en vaak een fel slotgevecht. Ook de houding van de vrouw wordt beschreven; haar reacties op het gedrag van de skald worden getoond, haar reactie op de definitieve scheiding van haar geliefde (door de dood of door zijn vertrek) blijft meestal niet onvermeld.

Het verhaal van Björn en Thurid gaat niet in op de achtergronden van hun geschiedenis; het meldt slechts kortweg dat Björn Thurid na de dood van Thórbjörn begint te bezoeken en dat "men" denkt dat ze een verhouding met elkaar hebben. Er is geen sprake van een aanzoek door Björn of van een afwijzing door Snorri, die in de saga optreedt als de wettelijke vertegenwoordiger van Thurid. Het blijft daarom onduidelijk waarom zij elkaar niet krijgen. In XXXIX wordt gesuggereerd dat er een verschil in stand bestaat tussen de Thórsnesingen en de familie van Björn, maar het blijft bij deze ene suggestie. De eerste buitenlandse reis van Björn wordt in tien regels samengevat. Hij verwerft aanzien op deze reis, alsmede zijn bijnaam "kappi" (=strijder of held), maar hoe dit bereikt wordt wordt niet beschreven, slechts bericht. Afgezien van de hinderlaag-scène in XXIX worden Björn en Thurids echtgenoot Thórod nergens in directe confrontatie met elkaar getoond. Van de daadwerkelijke verhouding tussen Björn en Thurid merkt men weinig. In skaldensaga's is meestal enige plaats voor het weergeven van de reacties van de vrouw op het gebeuren, maar Thurids rol in dit deel van de saga -zij treedt ook nog op in L - LV- is zeer ondergeschikt, ze wordt slechts in één kleine scène sprekend ingevoerd (één zin) en verder wordt overal óver haar verteld, door de verteller, door Björn e.a., door het "gerucht". Het verhaal is voornamelijk een verhaal over Björn, óf, als in XLVII, een verhaal over Björn en Snorri. Uit de context van de saga losgemaakt is het een wel heel magere skaldensaga.

Wat doet dit mager verhaal in de *Eyrbyggja*? Heeft het slechts de functie te amuseren of kunnen er nog andere functies aan worden toegekend? Het feit dat dit verhaal als enige van de deelvertellingen over de hele saga gespreid werd, wijst in de richting van een bevestigend antwoord. Na Snorri godi zijn Björn en Thurid de personen over wie het vaakst iets verteld wordt. Beiden spelen ook buiten het liefdesverhaal een rol in de saga: Björn is betrokken bij het conflict tussen de zonen van Thorbrand en de Eyrbyggjar en

Thurid speelt een belangrijke rol in de voorgeschiedenis van de spokerijen op Fródá.

Bij het zoeken naar een antwoord op de vraag naar de functie van het verhaal zal niet worden ingegaan op de vraag of Björn en Thurid al dan niet historische persoonlijkheden zijn en of het verhaal om zijn historische waarde werd opgenomen. Ook zal niet worden ingegaan op de overeenkomsten tussen dit verhaal en het verhaal van Björn Hítðoelakappi in de gelijknamige saga. Het onderzoek blijft strikt beperkt tot de *Eyrbyggja Saga* en handelt uitsluitend over de functie van het deelverhaal in deze saga.

Een belangrijke functie van Thurid in de saga is, dat zij de verbindingschakel vormt tussen Fródá en Helgafel. Zowel in de Máhlíðingamál als ook in het verhaal over de spokerijen op Fródá wordt Snorri bij de gebeurtenissen betrokken, omdat hij haar naaste en voornaamste bloedverwant is. In die hoedanigheid treedt hij op in de beide rechtszaken in de Máhlíðingmál en als zodanig wordt hem om raad gevraagd als men op Fródá geen raad meer weet.

De functie van Björn of die van het liefdesverhaal in de saga is op het eerste gezicht veel minder duidelijk, maar bij nadere beschouwing tekent zich wel degelijk een patroon af.

Allereerst wordt het verhaal gebruikt als een van de middelen om het verstrijken van de tijd aan te geven.⁴ Het begint met de introductie van Thurid en Björn direct na het verhaal over Snorri's verwerving van Helgafel en het eindigt in de late jaren van de regering van Olaf de Heilige, ergens tussen 1020 en 1030. Daarmee overspant het de gehele duur van de vertelling vanaf het moment van Snorri's vestiging op Helgafel tot aan zijn dood.

Belangrijker is echter dat de meer uitgewerkte delen van het verhaal op belangrijke plaatsen in de saga staan. De korte vermeldingen van Björn en Thurid in XV en XXII kunnen als voorbereiding op het eigenlijke verhaal gezien worden. Het eerste grote fragment van hun verhaal (in XXIX) is geplaatst na de berserkerepisode en voor de beschrijving van de definitieve confrontatie tussen Arnkel en Thórólf enerzijds en de zonen van Thorbrand en Snorri anderzijds. Vanaf XV en tot en met het berserkerverhaal heeft de verteller de gebeurtenissen door zeer nauwkeurige tijdsaanduidingen aan elkaar verbonden, zo nauwkeurig dat het mogelijk is de verstreken tijd te berekenen, zelfs er een jaartal aan te verbinden, omdat verwijzingen naar het jaar van de kerstening zijn ingelast. De beschrijving van het conflict tussen Arnkel en de zonen van Thorbrand begint op een onbepaald moment in de tijd en heeft ook een soms onduidelijke innerlijke chronologie. Tussen deze beide verhalen

staat het verhaal van Björn en Thurid, dat eveneens onduidelijk is in zijn tijdsaanduidingen, al zou men eruit kunnen opmaken dat het een aanvang neemt in de lente na Thorbjörns dood. De verteller onthoudt zich van directe verwijzingen naar de tijd, de eigenlijke vertelling begint na de lange introductie van Thorod skattkaupandi en de vermelding dat Thurid aan hem uitgehuwelijkt wordt met het neutrale "bat var eitt sinn" (op een keer). Aan het einde van dit deel van het verhaal, waarin verteld wordt over Thórodds hinderlaag en Björns gevecht met Thórodd en de zonen van Vidlegg, volgt de verteller Björn in kort bestek een onbepaald aantal jaren in de ballingschap. Gevolg van dit alles is dat het Björn-verhaal op deze plaats een onbepaald aantal jaren overspant en zo de lege tijdsruimte vult tussen het berserkerverhaal en het verhaal over de ouder wordende Thórólf met zijn tijdsneutrale inzet: "nú skal segja frá Thórólfi bægifót. Hann tók nú at eldask fast" (Nu zullen we over Thórólf bægifót vertellen; die begon nu snel oud te worden.)

Het tweede uitgewerkte fragment van het verhaal van Björn en Thurid (in XXXIX) is geplaatst tussen de afsluiting van het conflict tussen Arnkel en de Thorbrandszonen en het dan volgende grote conflict tussen de Thorbrandszonen en de Eyrbyggjar. Het dient hier niet, als XXIX, als vulling van een onduidelijke tijdsperiode, want deze beide conflicten worden chronologisch duidelijk aan elkaar verbonden door de driejarige ballingschap van Kimbi, die in de saga optreedt als leider van de zonen van Thorbrand. Het verhaal van Björn en Thurid is op ingewikkelde wijze ingeweven in de ontstaansgeschiedenis van het conflict tussen Eyrbyggjar en Thorbrandszonen en wel door de officiële introductie hier van Björns broer Arnbjörn (al even terloops vermeld in XV). De functie die Arnbjörn in het verhaal vervult is waarschijnlijk dat hij de motivering verschafft voor het conflict, want het is Arnbjörn die op reis naar Noorwegen in conflict raakt met Kimbi. Dit conflict krijgt drie jaar later een vervolg, dat uiteindelijk uitloopt op twee veldslagen tussen de zonen van Thorbrand en de met Arnbjörn gelieerde Eyrbyggjar.

Björn was in XXIX tijdelijk uit de saga verdwenen en wordt in XXXIX weer in het verhaal ingevoerd als vermeld wordt dat Arnbjörn uittrekt om hem te zoeken. Hij is dan een niet precies te bepalen aantal jaren uit IJsland weg geweest.

Het -op zichzelf triviale- conflict tussen Kimbi en Arnbjörn is geplaatst in het begin van Kimbi's ballingschap, maar het verwijst meteen naar een tijd na die ballingschap in Kimbi's dreigement aan Arnbjörns adres: "minnask skal þessa, þá er vit erum á Íslandi" (dit zal ik me herinneren als we straks

allebei op IJsland zijn). De vertelling overspringt vervolgens in één zin beider jaren buiten IJsland en vervolgt in XL met de terugkeer van zowel Kimbi als de beide broers, drie jaar later. De hier ingevoegde beschrijving van de twee broers, geheel in tegenstellingen opgebouwd, heeft duidelijk de functie de voortreffelijkheid van Björn te onderstrepen en het tevens waarschijnlijk te maken dat de verhouding tussen Björn en Thurid na een langjarige onderbreking op de oude voet wordt voortgezet. Precies op dit punt in de saga wordt namelijk een nieuwe ontmoeting tussen de beiden ingelast, gevolgd door enkele scènes die betrekking hebben op die verhouding: een scène waarin het kind Kjartan getoond wordt als een krijger in aanleg; een scène tussen Björn en een van de Eyrbyggjar over de vraag wiens zoon Kjartan eigenlijk is, en tenslotte de mededeling dat Björn Thurid weer begint te bezoeken, gevolgd door de beschrijving van zijn lotgevallen in de sneeuwstorm die Thorgríma galdrakin op verzoek van de bedrogen echtgenoot veroorzaakt. Björn staat in al deze scènes in het middelpunt, Thurid is slechts aanwezig als onderwerp van gesprek of, zo suggereert tenminste het proza, als onderwerp van of aangesprokene in de vijf hier ingelaste strofen van Björn. Het verhaal over de sneeuwstorm eindigt met de mededeling dat Björn die winter verder thuis is.

Over broer Arnbjörn wordt alleen verteld dat hij de winter na zijn terugkeer op IJsland doorbrengt bij zijn zwager Thórd Blíf en dat hij zich de volgende lente vestigt op land dat hij meteen na zijn terugkeer gekocht had. Het kleine zinnetje dat meldt dat Arnbjörn de winter bij Blíf doorbrengt, verschaft belangrijke informatie; het maakt nl. duidelijk hoe Blíf te weten gekomen is wat er tussen Kimbi en Arnbjörn gebeurd was. Arnbjörn, in XL o.m. beschreven als "fámálugr um flesta hluti" (over het algemeen een man van weinig woorden), blijkt in dit geval niet "fámálugr" geweest te zijn, want Blíf gebruikt het voorval in XLI om Kimbi honend af te wijzen als hij om de hand van de zuster van de Eyrbyggjar vraagt. Met Blífs honende afwijzing van Kimbi's aanzoek begint het conflict tussen de Eyrbyggjar en de zonen van Thorbrand. In dit conflict spelen Arnbjörn en Björn een kleine rol aan de kant van de Eyrbyggjar. Daarbij valt op dat 1) Arnbjörn alleen nog genoemd wordt, maar nergens handelt en in XLIII geruisloos uit de saga verdwijnt, en 2) Björn hier slechts optreedt in de marge en aan geen enkel gevecht deelneemt. Daarmee doet zich het merkwaardige feit voor dat de saga geen enkele proeve biedt van de krijgskunst van de man met de bijnaam "Strijder", van wiens krijgsdaden in het buitenland hoog opgegeven was.

Het verhaal van Björn en Thurid lijkt op deze plaats in de saga twee functies te hebben: enerzijds verschafft de Björn-Arnbjörn-lijn een (zwakke) motivering voor het conflict tussen Eyrbyggjar en Thorbrandszonen, anderzijds overbrugt het verhaal over Björn in de sneeuwstorm de stilte voor de storm, de winter tussen aller terugkeer naar IJsland en het uitbreken van het conflict op het Thórsnesthing.

Arnbjörn moge zonder meer uit de saga verdwijnen, zijn broer Björn doet dit zeker niet! Het derde grote fragment van zijn verhaal is geplaatst in de reeks (ten dele voorlopige) afsluitingen van het grote conflict tussen de Eyrbyggjar en de Thorbrandszonen die als volgt opgebouwd is: 1) de verzoening tussen beide partijen in XLVI -hier worden Björn en zijn broer zelfs niet genoemd-; 2) het vertrek van Björn uit IJsland op dringend verzoek van Snorri; en 3) het vertrek uit IJsland van twee van de Thorbrandszonen. Daarmee zijn de meeste deelnemers aan het grote conflict officieel uit de saga verdwenen. Op de officiële verdwijning van Thórod Thorbrandsson en Björn moet de recipiënt wachten tot LXIII en LXIV.

Het derde fragment van het verhaal van Björn en Thurid vertelt over een confrontatie tussen Björn en Snorri godi, het gevolg van het verzoek van Thórod aan Snorri om een einde te maken aan de bezoeken van Björn aan zijn echtgenote. Thurid noch Thórod spelen verder in dit fragment een rol. De confrontatie tussen Björn en Snorri godi is de derde in een reeks confrontaties tussen Snorri en andere machtigen op Snæfellsnes: Snorri - Arnkel, Snorri - Steinhórf en nu dan Snorri - Björn. In de confrontatie tussen Snorri en Arnkel ging het om de macht, in die tussen Steinhórf en Snorri, beiden door anderen in het conflict betrokken geraakt, om het machts-evenwicht, in die tussen Snorri en Björn gaat het om de eer van de familie. Waar beide andere confrontaties echter grimmige aangelegenheden zijn, waarbij slag geleverd wordt en doden vallen, lijkt de confrontatie tussen Snorri en Björn een lachspiegel-effekt te beogen.

Snorri rijdt met acht man uit om Björn te doden. Hij maakt deze intentie kenbaar in een kleine toespraak, waarin hij o.a. naar de overval op Gunnar van Hlíðarendi verwijst: 'wij zullen Björn niet binnen overvallen, want hij is een flinke kerel, net als Gunnar die het alleen uithield tegen 80 man, en wij zijn maar een klein groepje' (vrij weergegeven). Uit de woordkeus blijkt groot ontzag voor de vechtkracht van Björn: deze is "hraustr" (flink), "harðfengr" (moedig), een "afarmenni" (superman) en "engi klektunarmaðr" (geen hazenhart). De recipiënt wordt voorbereid op een groots gevecht. Dan wijst Snorri

de man aan die Björn zal moeten doden, Már Hallvardsson, in de saga noch een moedig noch een bekwaam vechter, en bij de recipiënt rijst een klein vraagteken. Nu volgt de beschrijving van Björn, alleen op het veld, ongewa- pend, bezig met het maken van een hooisledede. Onwillekeurig denkt men terug aan de overval op Arnkel, die zich eveneens alleen tegen een overmacht moest verdedigen en dat deed met een van de glijders van een hooisledede. Hier echter volgt na de krijgshaftige inleiding geen gevecht. Björn grijpt zijn houtsnijmes en richt het op zo'n manier op Snorri dat Snorri's leven bedreigd lijkt "en Mávi fellust hendr" (maar Már durfde niets te ondernemen). Björn loopt een eindje op met Snorri zo in de tang en een beleefd gesprek tussen de beiden volgt, waarin Björn Snorri belooft het land te verlaten.

Het lachspiegeleffect wordt op verschillende manieren bereikt: enerzijds is er de tegenstelling tussen Snorri's grote woorden en het gebrek aan daden, niet alleen van Snorri en Már, maar van het gehele gezelschap, en anderzijds is er ook de tegenstelling tussen Björns reputatie als "Kappi" en de afwezigheid van enig bewijs hiervan. Ten derde is er nog de grote tegenstelling tussen deze overval en die op Arnkel.

De functie van dit verhaalfragment lijkt vooral te zijn dat het mede een deel van de saga afsluit, maar ook heeft een verteller hier kans gezien om twee sagahelden even in een minder goed (lees: minder ernstig) daglicht te stellen.

Het einde van het fragment verwijst naar een verre toekomst en bereidt de recipiënt voor op een terugzien van Björn later in de saga. Thurid, in dit fragment niet veel meer dan een naam, zal een belangrijke rol gaan vervullen in het volgende deelverhaal, het verhaal over de spokerijen op Fróddá. In dit verhaal speelt ook Kjartan, vrijwel zeker Björns zoon, een rol, maar het verhaal bevat geen enkele expliciete verwijzing naar de geschiedenis van Björn en Thurid.

Ook het verhaal over Björns laatste verschijnen, in LXIV, heeft duidelijk de functie lege tijdsruimte te overbruggen, hier de ruimte tussen Snorri's vestiging in Sælingdalstunga en zijn dood in 1031. Het verhaal is het laatste in een reeks van drie verhalen die alle deze functie hebben. Het eerste ervan, de vertelling over Ospak en zijn bende, is in het begin van deze ruimte geplaatst; het begint met de woorden: "En er Snorri goði hafði fá vetr búit í Sælingdalstungu" (157; Maar toen Snorri een paar jaar in S. gewoond had..). Het verhaal over de dood van Thórod Thorbrandsson begint nog onduidelijker met "I þenna tíma" (169; in die tijd) en het Björn-verhaal is aan het einde

van de te overbruggen ruimte geplaatst, kort voor de dood van zowel Olaf de Heilige als Snorri godi: "þat var ofarliga á dogum Oláfs ins helga." (176; het was tegen het einde van het leven van Olaf de Heilige).

In dit verhaal over de ontmoeting tussen de uit de koers geslagen koopman Gudleif en een waardige oude man in een vijandige omgeving ergens aan de andere kant van de oceaan herkennen we nog een geliefd motief in sommige saga's: het is een van de verhalen over geheimzinnige landen in het westen, waarover o.a. in de Vínland-saga's en in het *Landnámabók* verteld wordt. Men nam o.m. aan dat zich ergens in het westen een land bevond dat door Ieren werd bewoond, Irland it mikla of Hvíttramannaland. In dit land lijkt het laatste fragment van dit verhaal gesitueerd te zijn, naar in een klein zinnetje wordt gesuggereerd: "helzt þótti þeim, sem þeir mælti írsku" (177; ze dachten dat ze iers spraken). Hier ontmoet Gudleif een oude man, duidelijk een leider, die noords spreekt en inlichtingen vraagt over mensen uit IJsland en met name over Snorri, Thurid en Kjartan. Hij zorgt ervoor dat Gudleif en zijn mannen, die door de inheemse bevolking bedreigd worden, heelhuids kunnen ontkomen. Bij het afscheid geeft hij Gudleif een zwaard mee voor Kjartan en een ring voor diens moeder Thurid. Dan ook maakt hij zich op bedekte wijze bekend: "Seg, at sá sendi, er meiri vinr var húsfreyjunnar at Fróðá en goðans at Helgafelli, bróður hennar" (179; zeg, dat een man het zond, die meer bevriend was met de vrouwe op Fróðá dan met haar broer, de godi op Helgafel.) Hij noemt zijn naam niet, maar die wordt aan het einde van het verhaal onder sterk voorbehoud vermeld: "Ok hafa menn þat fyrir satt, at þessi maðr hafi verit Björn Breiðvíkingakappi; en engi onnur sannendi hafa menn til þess, nema þau, er nú váru sogo." (180; en de mensen nemen voor waar aan dat deze man Björn Breiðvíkingakappi was; maar de mensen hebben er geen andere bewijzen voor dan het verhaal dat hier verteld werd). Hiermee eindigt het verhaal van Björn en Thurid even onbestemd als het begon, maar niet dan na enige glans aan de figuur van Björn toegevoegd te hebben: hij eindigt als een man die eer en aanzien verworven heeft in een land waar andere vreemdelingen niet geduld worden.

Het verhaal van Björn en Thurid bevat zeven strofen van Björn: de strofen 24, 25 en 27 t/m 31.⁵ De strofen 24 en 25 zijn geplaatst in het hinderlaagverhaal in XXIX, de overige in XXXIX. De meeste ervan worden gepresenteerd in een situatie met een luisteraar, Thurid in 24, Björns vader in 25, Blíg in 27 en 28, Björns thuisvolk in 31. Twee strofen zou Björn tijdens de sneeuwstorm gesproken hebben. Alleen in het geval van Blíg is sprake van een gespreks-

situatie, waarin de strofe Björns tekst bevat en Blíg hierop reageert.

De strofen bevatten enige informatie die ook in het proza terug te vinden is: in 25 wordt de dood van Víðleggs zonen gemeld en spottend verwezen naar Thórodds bijnaam 'skatkaupandi'; in 28 wordt Thórodds naam genoemd; in 31 zien we namen van personen met wie Björn in het buitenland omgegaan zou zijn en naar wie in XXIX verwezen wordt. 31 verwijst ook naar de door toevanarij veroorzaakte sneeuwstorm. Men zou dus kunnen stellen dat de strofen vooral de functie hebben om de gebeurtenissen die in het proza beschreven worden te ondersteunen.

In de meeste strofen is sprake van een door de dichter beminde vrouw, ze wordt óf aangesproken door de dichter óf in het vers genoemd, maar nooit met name. Uit de strofen blijkt dat de beminde de vrouw van Thórodd is en ook dat uit de verhouding tussen haar en de dichter een kind voortgekomen is dat als Thórodds zoon door de wereld gaat. Dat de vrouw van wie hier sprake is, Thurid is, en de jongen haar zoon Kjartan, vertelt ons slechts het proza.

Strofen kunnen gezien worden als een van de middelen waarvan de verteller zich bedient om nuances toe te voegen aan het beeld van de optredende personen. Aan het beeld van Björn voegen de strofen in deze saga weinig toe - het proza is hier vollediger -, maar wel wordt de figuur van Thurid er iets duidelijker door. In het proza van de saga wordt nergens ingegaan op haar gevoelens voor Björn, maar in de verzen wordt, in Björns woorden weliswaar, tot tweemaal toe gesproken over haar liefde voor Björn: "fannhvít foldu fold unni mér" (str.28; de sneeuw witte vrouw beminde mij); "gæibrúðr ástum leiddi oss fast" (str.30; de vrouw beminde ons heet). In dezelfde strofe 30 wordt erop gezinspeeld dat ze Thórodd wijsgemaakt heeft dat Kjartan zijn zoon is.

Hoewel het verhaal primair een verhaal is over Björn en over de avonturen die voortvloeien uit zijn verhouding met Thurid, moet vastgesteld worden dat, wanneer men de saga als geheel bekijkt, Thurid als de duidelijker persoonlijkheid naar voren komt. Dit hangt weliswaar vooral samen met haar optreden in L-LV, waar ze een belangrijke rol vervult als tegenspeelster van Thórgunna, maar het beeld dat de recipiënt daar van haar krijgt wordt in hoge mate beïnvloed door het beeld dat dan al in de saga van haar opgebouwd is: in de Máhlíðingamál een lustige weduwe (een strofe van Thórarin svarti noemt haar 'mooi in het dansen' en 'onder invloed van bier'); in de liefdesgeschiedenis de ontrouwe echtgenote van een slappe man; in het Fródá-verhaal de vrouw wier hebzucht de bewoners van Fródá in het ongeluk stort. In het Fródá-verhaal ook maakt ze gebruik van het overwicht dat ze op haar slappe

echtgenoot heeft. Het verhaal van Björn en Thurid heeft dan ook zeker een belangrijke functie in de opbouw van het beeld van Thurid en daarmee mede een verbindende functie tussen de verschillende verhalen waarin Thurid een rol speelt.

Samenvattend kan tenslotte het volgende gesteld worden: Het verhaal van Björn en Thurid is een verhaal dat belangrijk is als structurerend element van de *Eyrbyggja Saga*. Het verbindt een groot aantal andere verhalen aan elkaar, hetzij doordat fragmenten van dit verhaal zó in de saga geplaatst zijn dat zij onduidelijkheden in de chronologie verhullen, hetzij door het verschaffen van een motivering aan een conflict, hetzij door middel van de persoon Thurid. Geen ander deelverhaal van deze saga heeft een zo duidelijke structurele functie.

NOTEN

1. Er bestaat een uitgebreide literatuur over de saga, waarvan echter in dit onderzoek, dat primair van de tekst van de saga uitgaat, slechts spaarzaam gebruik gemaakt is. Veel studies over de *Eyrbyggja* houden zich bezig met de structuur van de saga, waarbij men zich voornamelijk concentreert op de vraag hoeveel deelverhalen de saga bevat en op welke wijze deze deelverhalen met elkaar verweven zijn. De bekendste van deze studies is Hollander 1959, de meest recente McTurk 1986, alwaar ook een overzicht te vinden is van de literatuur op dit gebied. Tot nu toe zijn als voornaamste bindende elementen in de saga aangegeven de verzen (Bibire 1973), de chronologie (Röhn 1976) en de kerstening van IJsland (McCreesh 1979). Het artikel van McTurk presenteert een combinatie van mogelijkheden.
2. De skaldensaga's zijn uitgebreid beschreven bij Einarsson. Hier wordt ook enige aandacht geschonken aan het verhaal van Bjorn en Thurid in de *Eyrbyggja* (1961, 245-252).
3. Ik heb voor deze studie gebruik gemaakt van de uitgave van de saga van Hugo Gering, 1897 en die van Einar Olafur Sveinsson in de serie *Íslenzk Fornrit*, 1935. Aan beide uitgaven kleven bezwaren, voornamelijk dat het niet altijd duidelijk is volgens welke principes soms afgeweken is van het gevolgde handschrift. Een teruggaan naar de handschriften, of het wachten op de nieuwe uitgave van de saga, waarin de voornaamste handschriften naast elkaar zullen worden afgedrukt, zal in een volgend stadium van mijn onderzoek dan ook noodzakelijk zijn.
4. Het verhaal van de *Eyrbyggja* wordt zoveel mogelijk strikt chronologisch verteld, zo strikt, dat men vele gebeurtenissen waarover de saga verhaalt op grond van ingebouwde mededelingen intern exact dateren kan. Zie hierover vooral Röhn (1976, 36-38, 99-115).
5. De vraag of de strofen van Bjorn ook werkelijk aan hem toegeschreven kunnen worden speelt in mijn onderzoek geen rol. Zie hierover Sveinsson 1935, v-xii, of Einarsson 1961, 247-252.

LITERATUUR

BIBIRE, P.

1973 Verses in the I'slendingasögur. *Fyrirlestrar I*, Alojóðlegt Fornsagna-
ning 2. Reykjavík.

EINARSSON, B.

1961 *Skáldasögur. Um uppruni og epli ástaskálda sagnanna fornu*. Reykja-
vík.

GERING, H. (ed.)

1897 *Eyrbyggja Saga*. Altnordische Sagabibliothek 6. Halle a/d Saale

HOLLANDER, L.

1959 The Structure of Eyrbyggja Saga. *Journal of English and Germanic
Philology* X, 222-227

Mc CREESH, B.

1979 Structural Patterns in the Eyrbyggja Saga and other Sagas of the
Conversion. *Mediæval Scandinavia* 11

Mc TURK, R.

1986 Approaches to the Structure of Eyrbyggja Saga. *Sagnaskemmtun,
Studies in Honour of Hermann Pálsson*, ed. by Rudolf Simek, Jónas
Kristjánsson, Hans Bekker-Nielsen. Wien/Köln/Graz

RÖHN, H.

1976 *Untersuchungen zur Zeitgestaltung und Komposition der Islendinga-
sögur, Analysen ausgewählter Texte*. Beiträge zur Nordischen Philolo-
gie 5. Basel/Stuttgart

SVEINSSON, E.O. (ed.)

1935 *Eyrbyggja Saga*. Islenzk Fornrit IV, v-lxiii, 3-184. Reykjavík.

TAALKUNDE

